

Kvicksilver och barn

En sammanfattning från kampanjen "Förbli frisk – stoppa kvicksilver"

Nyligen varnade oss framstående vetenskapsmän att kvicksilver i låga doser kan orsaka "chemical braindrain" eller kemisk hjärnskada hos barn. Professor Philippe Grandjean från Harvards universitet och Syddansk universitet i Danmark säger att intelligensnivån i vårt samhälle sjunker – att vi "kemiskt förstör IQ-poäng". Skadan i den växande hjärnan, vilken ofta är oreparabel, orsakas av att fostret i ett tidigt utvecklingsstadium utsatts för metylkvicksilver såväl som andra gifter som påverkar nervsystemets utveckling. Det har visat sig att hjärnskador av kvicksilver hos foster kan inträffa vid mycket lägre doser än man tidigare trott – mycket lägre än de doser som påverkar vuxnas hjärnfunktion, och mycket lägre än de nivåer som varit aktuella vid de förgiftningskatastrofer av kvicksilver i miljön som vi upplevt.

De mest sårbara grupperna är foster och små barn och därför också de kvinnor som föder dem. Kvicksilver mest skadligt för den växande hjärnan. Det lagras i människokroppen och förs över till barnet under graviditeten. Gravida kvinnor eller kvinnor som senare blir gravida kan på grund av bristande kunskap omedvetet utsätta sina foster för risken för neurologiska skador.

Kvicksilver är mycket giftigt, framför allt när det metaboliserar till metylkvicksilver. Detta ansamlas i näringskedjan och utgör en risk för dem som äter fisk regelbundet. De viktigaste källorna är fiskkonsumtion, fr.a. av fisk som står högt i näringskedjan, kontakt med kvicksilver på vissa arbetsplatser samt föroreningar i miljön dit det sprits från industrier.

För att skydda människor har regeringar och internationella organ bestämt gränsvärden som anses säkra. Emellertid är det fortfarande oklart exakt vilken nivå som är säker för fosterhjärnan. Nyare vetenskapliga rön har medfört att gränsvärdena successivt sänkts. En del vetenskapsmän anser att det troligen inte finns någon nivå av kvicksilver i kroppen som kan anses säker. Dagens uppskattade exponeringsnivåer, inom och utom Europa, måste tas på allvar. En stor del av jordens befolkning konsumerar fisk regelbundet, och än så länge har regelverken inte minskat detta hot mot framtida generationers hälsa.

Under de senaste åren har Health Care Without Harm och HEAL drivit en kampanj för att öka medvetenheten om denna tysta hjärnskadeepidemi och för att mobilisera hälsovårdssamhället att kräva en snabb

minskning av kvicksilverföroreningarna i EU och över jorden. Vår kampanj "Förbli frisk – Stoppa kvicksilver" har genomfört en illustrativ undersökning av kvicksilverhalter i hår från över 250 kvinnor i 21 länder. I denna undersökning hade mer än 95 % av kvinnorna mätbara nivåer av kvicksilver i sina kroppar. När man uppskattar vilka mängder kvicksilver människor får i sig via maten utgår man ofta från nivåerna i håret. Vissa halter i hår anses svara mot vissa mängder intaget kvicksilver. Femton procent av kvinnorna hade värden över det lägsta uppsatta gränsvärdet på 1 µg/g från National Research Council i USA, en nivå som inte bör överskridas hos kvinnor i barnafödande ålder. Alla kvinnorna låg emellertid under det värde på 10 µg/g som satts upp av WHO. Det är den nivå där man är överens om att det finns klara neurologiska effekter. Vår undersökning tyder på att det finns ett samband mellan fiskkonsumtion och förhöjda kvicksilvernivåer.

På individuell nivå kan risken från låga doser kvicksilver synas mindre alarmerande, eftersom en förhöjd nivå hos modern inte automatiskt leder till hjärnskada hos barnet, och för att små effekter kanske inte ens märks. På samhällsnivå är däremot betydelsen enorm av frekvent förekomst av låga doser kvicksilver hos kvinnor i barnafödande ålder. På grund av utbredd förorening med kvicksilver löper våra barn idag och i framtiden större risk att drabbas av låg intelligens, inlärningssvårigheter, mentala störningar och utvecklingsstörningar.

Det är mycket svårt och samtidigt av vitall intresse för folkhälsoansvariga och andra offentliga beslutsfattare att ta lågdosföroreningar med kvicksilver på allvar. Eftersom kvicksilver är en global förorening som inte respekterar nationella eller regionala gränser så kan utsläpp var som helst i världen bidra till hjärnskador i vilken annan del som helst. En kraftfull global aktion är nödvändig för att eliminera avsiktlig kvicksilveranvändning och -utsläpp; städa upp förorenad mark och minska oavsiktliga utsläpp från t.ex. förbränningsanläggningar, kolkraftverk och cementugnar, som tillsammans står för de största utsläppen till luft.

Alternativa produkter och teknologier finns lätt tillgängliga för kvicksilverets flesta användningsområden. En övergång till dessa måste ske så snabbt som möjligt på alla nivåer, statliga, offentliga och privata. Men även om all användning av kvicksilver stoppades omedelbart så kommer det kvicksilver som redan finns i miljön och näringskedjan att fortsätta utgöra en

allvarlig hälsorisk. Därför är det också nödvändigt att regeringar, offentliga och privata organisationer ger oss möjlighet att vidta omedelbara åtgärder för att skydda våra barns hälsa i väntan på att en allomfattande samförstånds lösning nås. Det är viktigt att genom provtagningar identifiera de grupper som är i farozonen och att säkerställa att människor är informerade om hur de ska undvika att utsättas för kvicksilver.

Sjukvårdspersonal kan ta en ledande roll i att uppnå en värld fri från kvicksilverföroreningar. Sjukvårdssektorn, inklusive tandvården, bidrar signifikant till avfall och föroreningar. Genom att främja användningen av kvicksilverfri utrustning kan man leda vägen för andra verksamheter. Dessutom är sjukvårdssektorn en viktig och trovärdig informationskälla och därför har den en särskild roll i att öka den allmänna medvetenheten om riskerna för specifika grupper.

KAMPANJEN "FÖRBLI FRISK – STOPPA KVICKSILVER" KRÄVER

- *Policyförändringar för att snabba på minskningen av kvicksilver dels genom ett globalt förbud, dels genom att samhället engagerar sig för att säkerställa effektivt verkställande. Detta förbud måste angripa kvicksilverproblemet på alla fronter, från produktion till användning och avfall, och i alla delar av världen så att föroreningarna inte flyttar från en region till en annan. Europa är ledande i dessa ansträngningar men det finns mycket kvar att uppnå.*
- *Utbildning av befolkningen om de aktuella riskerna och om hur man kan minska riskerna att foster och barn utsätts för kvicksilver. Regelbundna provtagningar av allmänhet och vårdpersonal är ett sätt att följa upp målen för dessa utbildnings- och informationsinsatser.*
- *Stöd för övergång till alternativ teknologi och finansiellt stöd till länder i den globala södern för att säkerställa att även de kan tillämpa de skyddsåtgärder som Europa och andra utvecklade länder vidtar.*

Läs mer om kvicksilver

HCWH (Health Care Without Harm) <http://www.noharm.org/europe/mercury/contents>

HEAL (Health and Environment Alliance) <http://www.env-health.org/r/81>

Karolinska Institutet <http://ki.se/ki/jsp/polopoly.jsp?d=2506&a=5730&l=sv>

Kemikalieinspektionen:
Fakta om kvicksilver http://www.kemi.se/templates/PRIOPage_4052.aspx

Svenskt förbud? http://www.kemi.se/templates/News_4623.aspx

Livsmedelsverket http://www.slv.se/templates/SLV_Page_9440.aspx

Översättning från engelska: Ingrid Eckerman, Läkare för Miljön ingrid@eckerman.nu, www.dnsy.se/lfm

